

Tkogod spasi jedan život...

Priča o albanskoj obitelji
koja je spašavala Židove

Credit: Yad Vashem

Zaslugom: USHMM

Obiteljska fotografija?

Zaslugom USHMM

Obitelj Mandil

Streja
Mandil

Moshe
(Moša)
Mandil

Strejin
suprug

David
Mandil

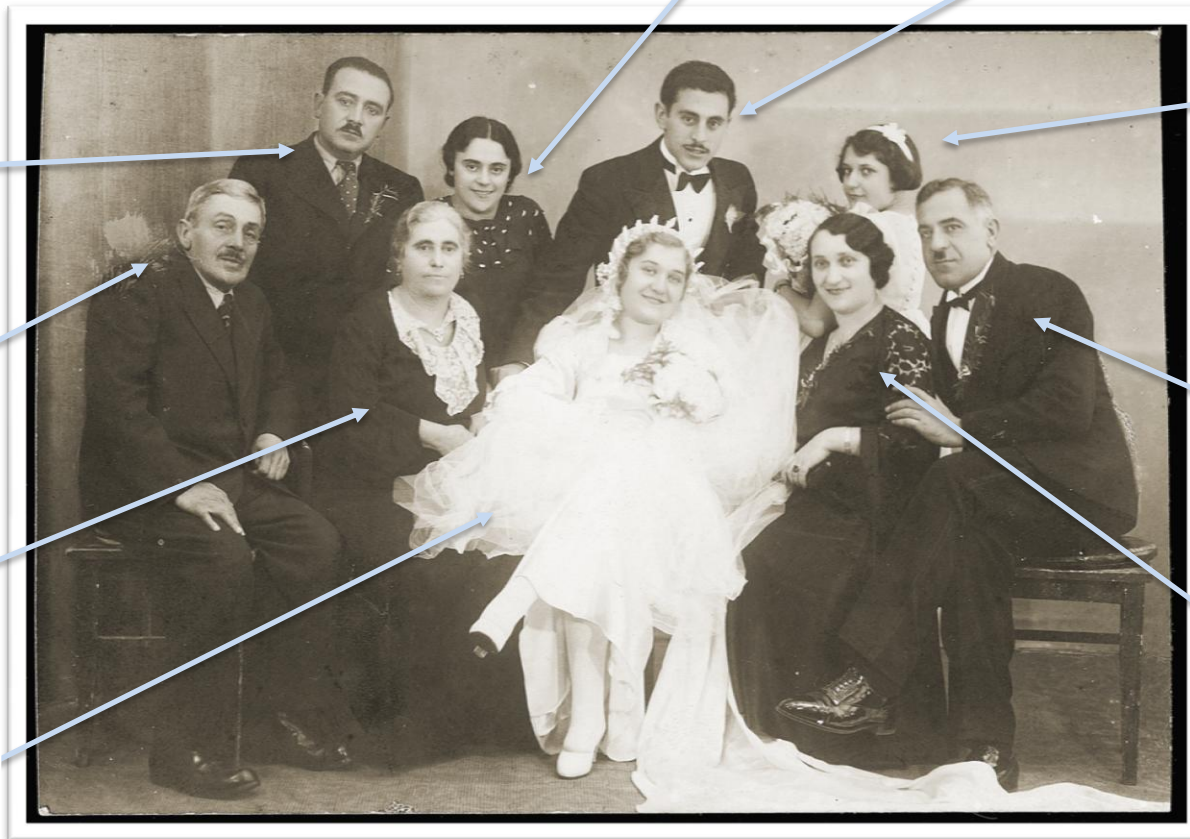
Regina
Mandil

Gabriela
Konfino

Gizela
Konfino

Gavra
Konfino

Elisabeth
Konfino

Vjenčanje Moše Mandila i Gabriele (Ele) Konfino,
Beograd, 17. listopada 1935.

Zaslugom: USHMM

Djeca Mandil

Novi Sad

- Gavra i Irena ("Bebba") su rođeni;
- Moše Mandil vodi fotografski studio;
- Njegova djeca poziraju kao modeli.

Zaslugom USHMM

Zaslugom: USHMM

Početak rata. Bombardiranje Beograda (1941.)

- Dana 6. travnja 1941., bez prethodnog ultimatum, njemački Wehrmacht napada Jugoslaviju;
- Glavni grad Beograd uništen je gotovo u potpunosti u roku od dva dana.

Obitelj Mandil odlučuje pobjeći iz Beograda na Kosovo.

Beograd nakon njemačkog zračnog napada, travanj 1941.

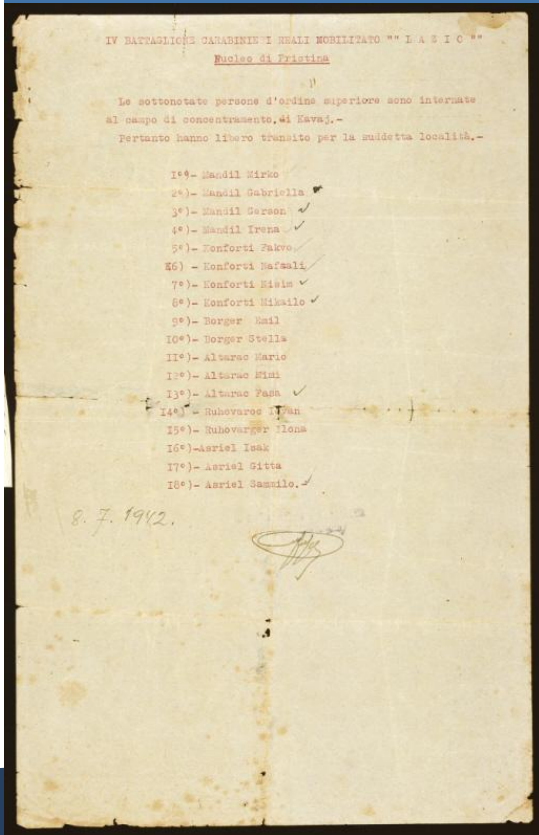
Zaslugom: Bundesarchiv, Bild 141-1005 / CC-BY-SA 3.0

- Germany
- Areas annexed to Germany, 1938-1939
- Area annexed to Germany, 1939 (Wartheland)
- General Government (G.G.), 1939
- Western Europe, 1940
- Area annexed to the Soviet Union in 1939 and occupied by Germany in 1941
- Vichy France, June 1940 - November 1942
- Italy and Italian-controlled areas
- States allied with Germany
- Neutral states
- Concentration, extermination, forced labor, or transit camps
- Limit of German-occupied territories
- International border

Od Beograda do Kosova (1941.)

- Kosovo (glavni grad Priština) je od 1918. godine dio Jugoslavije;
- Travanj 1941., njemačka okupacija;
- Od lipnja 1941. do rujna 1943. talijanska okupacija;
- Ljeto 1942., Židove odvoze u Albaniju, koja je također pod talijanskom kontrolom.

Priština

Obitelj Mandil bila je u zatvoru punih 10 mjeseci.

Popis s imenima 18 židovskih izbjeglica
zatvorenih u Prištini koji su dobili dopuštenje
za odlazak u Albaniju.

Zasluga: USHMM

Od Kosova do Albanije, 1942.

Razred Gavre Mandila,
Kavajë

Zaslugom: USHMM

Gavra Mandil

Kavajë

- Gavrin otac ponovno počinje raditi;
- Gavra pohađa prvi razred pod lažnim (muslimanskim) identitetom.

Za vrijeme okupacije, 70% albanskog stanovništva su muslimani.

Irenina majka
Gabriela Mandil

Gavra Mandil

Irena Mandil

Irenina proslava rođendana, 27. srpnja, 1942.

Zaslugom: USHMM

Bježeći iz Kavaje u Tiranu (1943.)

- Albanija je pod talijanskom okupacijom od travnja 1939. do rujna 1943.
- Rujan 1943., kapitulacija Italije → njemački Wehrmacht zauzima zemlju, položaj Židova postaje puno opasniji.

- Bijeg iz sela Kavajë do grada Tirane;
- Moshe Mandil upoznaje Refika Veselija.

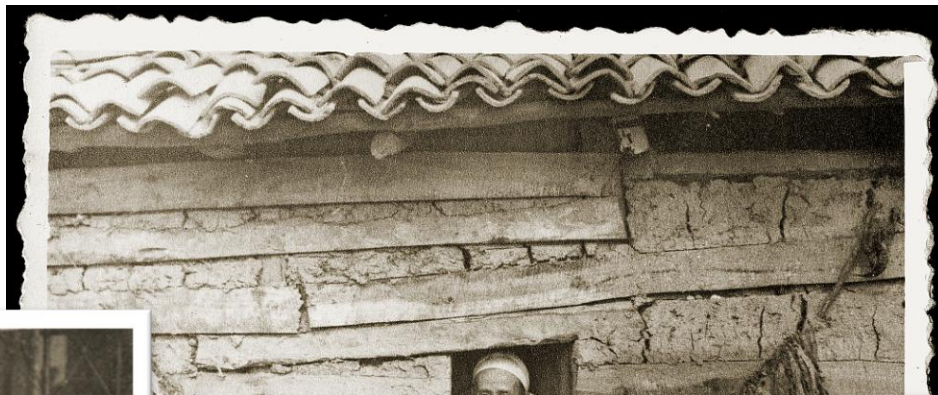
Moše Mandil u Tirani
Zaslugom: USHMM

Refik Veseli
Zaslugom: Yad Vashem

Bježeći iz Tirane, skrivajući se u Krujama

Refikova majka Fatima
suši lišće duhana
Zaslugom:USHMM

Zaslugom: Yad Vashem

Refik i Gavra

Zaslugom: USHMM

Krujë

Zaslugom Yad Vashem

Obiteljska fotografija (1944)

Moshe Mandil

Gavra Mandil

Irena Mandil

Gabriela Mandil

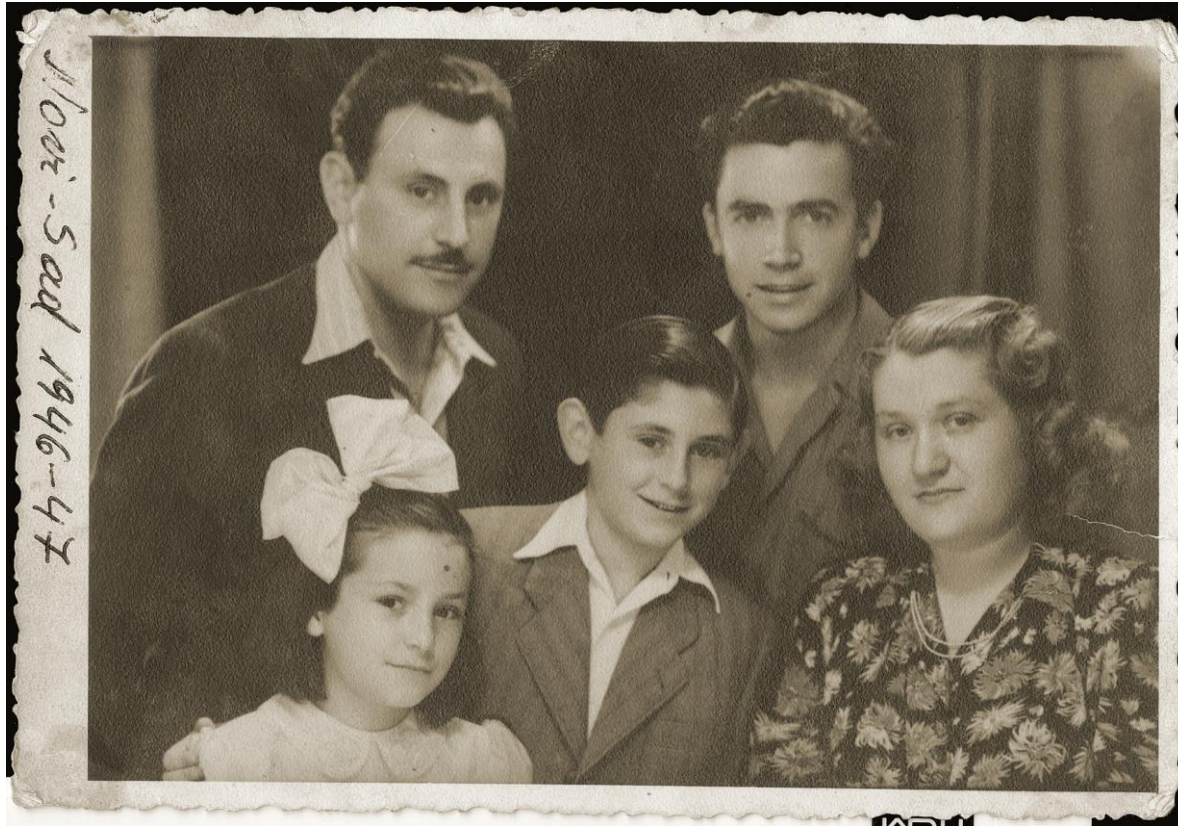
Vesel Veseli

Fatima Veseli

Obitelji Mandil, Ben Yosef i Veseli u Krujama, 1. lipnja 1944.

Nakon oslobođenja – povratak u Novi Sad (1946.)

Obitelj Mandil s Refikom Veselijem nakon oslobođenja u Novom Sadu, 1946.

Zaslugom: USHMM

Obitelji Mandil i Veseli oprostile su se (1948.)

- 1948: Osnivanje države Izrael;
- Dvije trećine Židova koji su preživjeli holokaust seli se u Izrael;
- Većina preživjelih iz Albanije useljava u Izrael.

- Obitelj Mandil započinje novi život u Izraelu;
- Njihov fotografski studio postoji i danas.

- Nakon 1944. u Albaniji počinje komunizam.
- Priča o Albancima koji su spašavali Židove zanemarivana je gotovo 50 godina;
- 1991., početak diplomatskih odnosa između Izraela i Albanije;
- Danas u Albaniji živi oko 160 Židova.

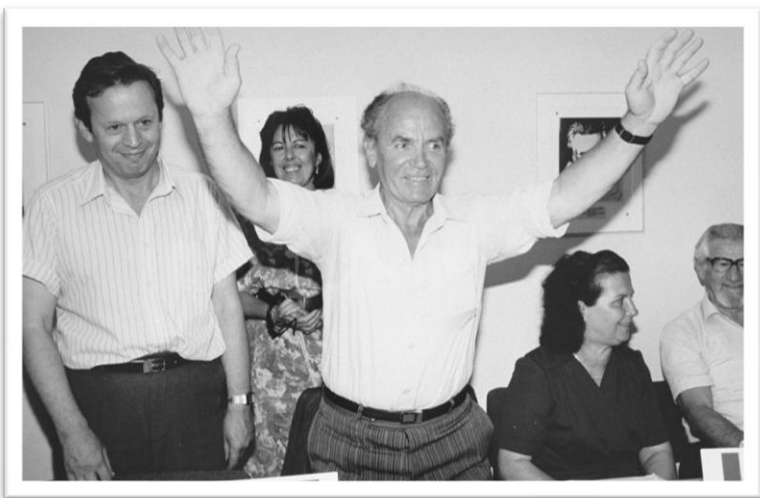
- Refik Veseli želio se pridružiti obitelji Mandil;
- Ostaje u Albaniji kako bi njegova obitelj izbjegla poteškoće.

Neomi ai Gavra Mandil –
fotografirao Gavra Mandil;
Zaslugom Studija Gavra

Proglašenje “Pravednikom među narodima” (1987.)

Godine 1963. Yad Vashem započinje program Pravednici među narodima.

Albanija je jedina zemlja okupirana od nacističke Njemačke u kojoj je broj Židova nakon rata veći od broja Židova prije rata.
Krajem 1944. u Albaniji živi 2.000 Židova, u odnosu na 200 prije rata.

Zaslugom USHMM

Refik Veseli u Yad Vashemu, Jeruzalem, 1990. godine.
On je prvi Albanac kojeg je Yad Vashem proglasio pravednikom među narodima.